תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר מועד

נועם ירושלמי על ראש השנה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על ראש השנה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ז 18
פרק ב 20
הלכה א 20
פרק ג 23
הלכה א 23
פרק ד 31
הלכה ז 31

פרק א

הלכה א

קטע ח

שם (ה"א) בעון קומי ר' זעירא בין רגל לרגל מהו שיעבור (פי' אם זהו כמו שאם עברו עליו ג' רגלים שבכל יום ויום עובר על בל תאחר וכמו דאיתא בר"ה (ד' ו') וה"נ לענין עשה דכיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה אם עובר בכל יום לאחר הרגל ודלא כמו שכתב הק"ע דדוקא אם עלה בין רגל לרגל:

וע"ז אומר התיב רבי בא והתני' חגיגה שלא קרבה בראשון תקרב בשני ומתירין לו לעבור פי' דאי אמרינן דבכל יום ויום עובר בעשה א"כ איך תני דחגיגה שלא קרבה בראשון הקרב בשני הא בכל יום עובר על בל תאחר.

והנה מהירושלמי הזה לכאורה מוכח דלא כמו שכתב הט"א שהקשה דאי אמרינן כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה. א"כ תקשה מהא דתנן פ"ק דחגיגה (דף ט) מי שלא חג יו"ט ראשון של חג חוגג את כל הרגל ויו"ט אחרון של חג ומשמע דאפי' לכתחילה יכול להמתין מלחוג עד יום טוב אחרון מדלא הני לישנא דדיעבד ואם כן כיון דיו"ט אחרון רגל בפני עצמו הוא כדאמרינן בסמוך שמיני רגל בפני עצמו הוא וא"כ אמאי ממתין לכתחילה מלהביא חגיגה עד יו"ט אחרון הא עובר בעשה ותירץ דלפי שכתבו התוס' בר"ה (ד' ז) בד"ה והרי רגלים דלא חיילי מאורתא דמשני לאתויי מעיקרא מחוייב וקאי ופירש הקונטרס להביא קרבן מחוייב ועומד הוא משעה שנדר והיה לו להקריבו מערב הרגל וכתב הט"א דאם מקצת מן ליל יו"ט קודם שנדרו או לחובתו אין אותו רגל עולה למנין שלשה רגלים ללאו דב"ה ולא לרגל א' לעבור בעשה ואם כן קרבן ראי' וחגיגה דאין חובתן חל עד היום של יום טוב ראשון והוא זמן הקרבה ולא בליל יום טוב ראשון ואינו עובר בעשה אם עבר אותו רגל שנתחייב בהן אין אותו רגל עולה למנין שלשה רגלים ולא לרגל א' לעבור בעשה הואיל ועבר ליל יום טוב ראשון קודם שנתחייב בהן:

וא"כ מוכח מהירושלמי כמו שכתב הט"א דהא פריך מחגיגה שלא קרבה בראשון תקרב בשני ומתירין לו לעבור פי' ואי אמרינן דאם עבר רגל אחד עובר בכל יום אם כן איך תני דהקרב בראשון וא"כ מוכח דס"ל דבחגיגה נמי עובר ברגל הראשון בעשה אלא ודאי שהוא כמו דמסיק אח"כ דאי אמרי' דלילה אין מחוסר זמן ע"כ מצטרף לשאר הרגל ועובר בעשה:

[**עוד** איפשר לומר דמהירושלמי אין ראי' דהירושלמי אזיל לשיטתי' דאמרינן בירושלמי אח"כ אחד בכור ואחד כל הקדשים עובר עליהם משום רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים

ניחא רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים תמן אמרין תיפתר שהי' מחוסר זמן לפסח כמה דאת אמר תמן הראוי למקצת שנה ראוי לכולה ואמור אף הכא הראוי למקצת פסח ראוי לכולה כו' וא"כ שיטת הירושלמי דלא כשיטת הש"ס דילן. דאפי' מקצתו ראוי נמי עובר בבל תאחר וכמו שכתבו התוס' בפ"ק דר"ה (ד' ו') בד"ה שנה בלא רגלים כו' דאי בדאקדשי' בתוך הרגל כו' ובירושלמי מפרש תיפתר כגון דאקדשי' כשהי' מחוסר זמן בפסח. ולקמן אין משמע כן דאמרינן אין מונים שנה לבכור אלא משעה שראוי להרצאה עכ"ל וכן אמרינן בירושלמי (פ"א ה"א) אמר רב הונא זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולין לו מתוך שנתו כו' וא"כ כיון דסובר הירושלמי דכל הראוי למקצת ראוי לכולו ע"כ סובר דבחגיגה נמי ברגל ראשון עובר בבל תאחר אע"ג דאין חיובו בליל יו"ט ראשון אבל לשיטת הש"ס דילן איפשר דאינו עובר בחגיגה בבל תאחר אעפ"כ קשה לשיטת הירושלמי מהא דמשמע דיכול לאחר עד יו"ט אחרון וא"כ קשה דהא עובר בעשה וא"כ צריך לתרץ דאעפ"כ כיון דהוי חשלומין דראשון ע"כ אינו עובר עד שיעברו ימי התשלומין וא"כ ניחא לשיטת הש"ס דילן ודו"ק):

שם (בירושלמי) ועוד מן הדא ועשית בעשה השמור בל"ה כלום הוא עובר על עשה ועל ל"ת לא עד שיעבור ג' רגלים ונראה לי לפרש שרוצה לפשוט הבעי' דבין רגל לרגל אינו עובר דאם עובר א"כ איך תני' לעשות בעשה תשמור בל"ת פי' אם עבר ג' רגלים עובר בעשה ול"ת דברגל א' אינו עובר בל"ת וע"ז אומר כלום הוא עובר בעשה ול"ת לא מד שיעברו ג' רגלים וא"כ אי אמרינן דאם עבר רגל א' עובר בעשהאפי' בין רגל לרגל א"כ האיך אומר דאם עברו עליו ג' רגלים עובר בעשה ולית הא מכי עבר רגל אחד עובר בעשה ג"כ. ואמאי קאמר דאם עבר עליו ג' רגלים עובר בעשה ול"ת דהא ודאי מיירי בעבר עליו ג' רגלים וכמו דאמר בירושלמי כלום הוא עובר על עשה ול"ת לא עד שיעברו עליו ג' רגלים אלא ודאי דעל רגל ראשון עובר רק בעשה א' אבל בין רגל לרגל אינו עובר אבל מכי עבר עליו ג' רגלים עובר על עשה אפי' בין רגל לרגל וע"כ קאמר דעובר על עשה ול"ת:

וע"ז אומר ר' אבין בשם רבנן דתמן באומר הרי עלי עולה להביא' בשני בשבת כיון שבא שני בשבת ולא הביאה עובר (פי' על עשה ול"ת) וא"כ לא קשי' דהא כבר עבר על עשה ברגל ראשון דכאן לא מיירי ע"י שיעברו עליו ג' רגלים דכיון דקבע בשני בשבת מחויב מיד להביא ואם לא הביא עובר בעשה ול"ת וע"ז אומר שלמה שנתו אתה מפיל יום אחרון והוא עובר על כל יום ויום אין כיני עברו עליו ג' רגלים הוא עובר על כל רגל ורגל:

ונראה לי דזה הוא פשיטות ג"כ לזה הבעי' דבעי ר' זעירא בין רגל לרגל מהו שיעבור דאם איתא דעובר בין רגל לרגל בעשה א"כ אמאי כתיב שנה בשנה תאכלנו וא"כ ודאי לא הוי רק עשה הא על עשה עובר ברגל א' וא"כ למה לי קרא דשנה בשנה תאכלנו. אלא ודאי דעל רגל א' אינו עובר רק בעשה אבל אח"כ אינו עובר על ימים שבין רגל לרגל. אבל אם שלמה שנתו אתה מפיל יום אחרון והוא עובר על כל יום ויום וא"כ מוכח מזה דאינו עובר על עשה בין רגל לרגל:

אך לפי"ז נצטרך לומר דעל שנה אינו עובר רק בעשה ובש"ס דילן בפ"ק דר"ה (ד' ו') א' בכור וא' כל הקדשי' כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים ורגלים בלא שנה עובר בבל תאחר וא"כ מוכח דבשנה בלא רגלים עובר בבל תאחר (ובאמת לשיטת בעל המאור אינו עובר בבל תאחר רק ברגלים אבל לא על הא דשנה בשנה כו' דבזה אינו עובר רק בעשה כמו שאבאר לקמן.

אך לשיטת הירושלמי אינו מוכרח דאמרינן שם בירושלמי אחד בכור ואחד כל הקדשים עובר עליהם משום רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים. ולא קאמר דעובר משום בל תאחר וא"כ דס"ל דשנה בלא רגלים עובר בעשה (דבאמת קצת קשה דמ"ט עובר בלאו דליכא למימר כיון דאמר רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קם לי' בבל תאחר דא"כ אמאי אינו עובר בלאו ברגל א' כמו דאיתא בר"ה (ד' ד') ור"מ כיון דאמר רחמנא אייתי ולא אייתי ממילא קם לי' בבל תאחר. וע"כ כיון שלשיטת הירושלמי לא הוי רק בעשה א"כ מוכח דעל רגל אחד אינו עובר בין רגל לרגל. דאל"כ הרי כבר עבר על עשה מרגל א' אך לפי"ז לא יתיישב קצת דא"כ קרא דתאכלנו שנה בשנה אינו רק אם עבר בעשה על רגל א' והא דתאכלנו שנה בשנה היינו שלאחר שנה עובר בכל יום והא קרא כתיב תאכלנו שנה בשנה ואיפשר לומר דע"כ כתיב תאכלנו שנה בשנה דהיינו לענין שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד וכמו דאמרינן לקמן כתיב לפני ד' אלקיך תאכלנו שנה בשנה שנה לו ושנה לתמורתו שנה לתם ושנה לבעל מום שנה לבכור ושנה לקדשים שנה בשנה מלמד שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד:

עוד אמרינן שם בירושלמי ר' בון בר חייא בעי שלמה שנתו בעצרת איפשר לומר הוא אינו כשר ועובר כהדא לא ילין חלב חגי עד בוקר ואימורי חול קריבין ביו"ט כו' אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא בוא לידי בל תלין והכא הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר א כמו דבבל תלין עובר על שהי' לו להקריבו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין ה"נ הי' לו להקריב שלא יבוא לידי בל תאחר):

והנה הק"ע הקשה דה"ל למיפרך אם עצרת רגל ראשון אמאי יעבור בעשה כו' ולי נראה לבאר דקאי על הא דהכריחו מתחילה לפי מה שביארתי דבין רגל לרגל אינו עובר דאל"ה אמאי אמרינן דעובר בעשה דשנה לפי שיטת הירושלמי דמשמע דאינו עובר רק בעשה הא בלא"ה עובר משום עשה דרגל א' וע"כ מוכח מזה דמשום שנה שעבר עובר אח"כ אם שלמה שנתו על כל יום ויום משא"כ משום עשה דרגלים:

וע"ז בעי ר' בון בר חייא אם שלמה שנתו בעצרת אם עובר דאעפ"י שהוא אנוס אעפ"כ עובר. משא"כ ברגל א' אינו עובר אם הוא אנוס דעשה הוא מדכתיב ובאת שמה והבאתם שמה וא"כ כיון דהמצוה הוא להקריב הקרבן וא"כ אם הוא בעצרת אינו יכול להקריבו אבל לענין בל תאחר דממילא קא אתי או לענין דשנה בשנה תאכלנו א"כ כיון דקאמר דשנה בשנה תאכלנו היינו שצריך לראות מתחילה שיאכלנו שנה בשנה ע"כ אפי' שלמה שנתו בעצרת נמי וא"כ מוכח דאיפשר לומר הא דכתיב שנה בשנה תאכלנו היינו לענין אם הי' אנוס שלא הי' יכול לבוא א"כ פטור מהעשה. אבל משום חיוב דתאכלנו שנה בשנה צריך לראות מתחילה שלא יעבור ועיין בפ"י ובצל"ח בביצה (דף י"ט) שתירץ שם קושית הח"צ דלענין העשה אינו עובר רק אם יכול להקריב אבל לענין בל תאחר כיון דממילא קא אתי עובר אפי' אם הוא אנוס וא"כ לא מוכח דאינו עובר בין רגל לרגל. דדילמא הא דשנה בשנה תאכלנו להורות אפי' אם הוא אנוס דשלמה שנתו בעצרת.

וכן מוכרחין אנו לומר דלר"מ כיון דברגל א' עובר על בל תאחר א"כ לענין מאי כתיב שנה בשנה. אלא ודאי דיש חילוק דברגל אחד כיון דהוא רק מדכתיב ובאת שמה והבאתם שמה ע"כ אינו עובר אם הוא אנוס לעלות לרגל אבל משום שנה בשנה עובר אפי' אם הוא אנוס והא דלא פשיטא ליה להירושלמי בזה להכריח מהא דר"מ הוא משום דבירושלמי ליתא כלל להא דר"מ ועיין בירושלמי לעיל מאן תנא רגלים ר"ש היא כו' וע"כ כיון דליתא לדר"מ בירושלמי ע"כ בעי לה שלמה שנתו בעצרת אבל לשיטת הש"ס דילן אפי' באונס נמי עובר:

עכ"פ מדבעי' ליה שלמה שנתו בעצרת משמע דמיבעי' ליה דוקא על הא דשנה בשנה תאכלנו אבל לא על רגל אחד וכמו דמסיק אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תלין והכא הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר משמע דדוקא לענין לאו דבל תאחר ולפי מה שביארתי הוא אפי' לענין שנה בשנה דליכא לאו לפי שיטת הירושלמי. והא דקאמר שלא יבוא לידי בל תאחר הוא לכלול רגלים ג"כ אבל אעפ"כ אינו מוכח בדברי הירושלמי שיעבור על בל תאחר דעל שנה בשנה בלא רגלים אינו עובר רק בעשה ואיפשר דסובר כמו בהש"ס דילן דעובר בלאו ג"כ:

והנה באמת הבעה"מ סובר דעל הא דשנה בשנה אינו עובר רק בעשה והקשה ע"ז החכ"צ (שאלה י"ג) דהא עשה ברגל א' איתא ולפי מה שביארתי שיטת הירושלמי הוא מפלפל בזה דתחילה רצה לומר דנ"מ דעובר בכל יום ויום משא"כ בעשה דרגל א' אינו עובר בכל יום. או לענין אם הוא אנוס מלהביא כמו שביארתי תחילה ודו"ק:

ובאמת לשיטת הירושלמי צ"ל דס"ל דבשנה בלא רגלים אינו עובר רק בעשה דהבעה"מ הקשה אהא דאיתא בר"ה (ד' י') אלא שנה בלא רגלים היכי כו' הניחא למאן דאית ליה כסדרן כו' והקשה הבעה"מ מהא דאית' שם בר"ה (ד' ד') וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר רגלים פעמים ג' פעמי' ד' פעמים חמשה ואם מחויב בשנה בלא רגלים א"כ בודאי עובר בד' רגלים או בחמשה משום שנה ותירץ ע"ז ב' תירוצים הא' דבשנה בלא רגלים אינו עובר רק בעשה ועוד תירץ דנ"מ לעבור עליו בכל יום ויום דכיון דעבר על בל תאחר דרגלים מאחר דבראיית פנים הוא יום אחד כך בכל יום עובר בב"ת אבל התלוי בשנה אינו עובר אלא על כל שנה ושנה כמו שנאמר תאכלנו שנה בשנה:

ולפי מה דאיתא בירושלמי הוא בהיפוך דאיתא שם שלמה שנתו אתה מפיל יום האחרון הוא עובר על כל יום ויום אין כיני עברו עליו ג' רגלים אתה מפיל רגל האחרון והוא עובר על כל רגל ורגל וא"כ עובר על הא דשנה בשנה בכל יום ויום וברגלים אינו עובר רק אח"כ על כל רגל ורגל וא"כ תיקשה להירו' הא דאיתא שם מאן תנא רגלים ר"ש דר"ש אומר ג' רגלים כסדרן כו' פעמים ה' פעמים ד' פעמים ג' לפני עצרת ה' לפני החג ד' לפני פסח ג' וא"כ תיפוק לי דעבר משום שנה בלא רגלים. דהא הירו' סובר דמשום שנה בשנה עובר בכל יום וברגלים עובר אח"כ בכל רגל ורגל. אלא ודאי דשיטת הירו' דעל שנה בשנה תאכלנו אינו עובר רק בעשה. וכמו שאומר אח"כ אחד בכור ואחד כל הקדשים עובר עליהם משום רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים ולא קאמר דעובר על בל תאחר והוא משום דעל שנה בשנה אינו עובר רק בעשה ודו"ק]:

שם א"כ למה נאמר ובאת שמה והבאתם שמה אלא זה רגל הראשון שפגעת בו וקש' דאמאי לאוקשה הירושלמי על זה כמו דמקשה בש"ס דילן בר"ה (ד' ו') על הא דאמר רבא כיון שעובר עליו רגל א' עובר בעשה ואמרינן מיתיבי העיד ר' יהושע ור' פפייס על ולד שלמים שיקרב שלמים א"ר פפייס אני מעיד שהי' לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנו בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג בשלמא בפסח לא אקרבוה אימר דמחוסר זמן הוי אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה כו' ואמאי לא מקשה הירושלמי ג"כ על הא דאמר דמרגל ראשון עובר בעשה:

ע"כ נראה לי דלכאורה מה מקשה הש"ס אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה דילמא ס"ל כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט וא"כ לא הי' יכול לקרב בעצרת (והט"א מקשה דילמא היה בשבת) וע"כ תירץ הט"א דכיון דעצרת יש לו תשלומין כל שבעה לענין ראיה וחגיגה דינו לענין ב"ת כשאר רגלים ונמשך זמנו כל שבעה לענין בל תאחר:

וע"כ מקשה הש"ס מהך מתניתין אבל הירושלמי ס"ל, דאע"ג דיש לו תשלומין כל שבעה אעפ"כ אינו לענין בל תאחר הראיה דאיתא בירושלמי שם ר' בון בר חייא בעי שלמה שנתו בעצרת איפשר לומר הוא אינו כשר ועובר כהדא לא ילין חלב חגי עד בוקר ואימורי חול קריבין ביו"ט כו' אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי בל תאחר. ולא משני דעובר משום שיכול להקריב בתשלומין של עצרת אלמא דס"ל דאם לא היה מיחייב ע"י שיכול להקריב בתשלומין של עצרת דכיון דפטור משום עובר הרגל ע"כ לא מיחייב משום תשלומין וע"כ מוכרח לומר דהקריבהו תחילה שלא יבוא לידי בל תאחר:

וע"כ לא מקשה מידי ממתניתין שאכלנו ולדה שלמים בחג בעצרת לא היו יכולים להקריב משום דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט וע"כ כיון דאינו יכול להקריב ברגל א"כ ממילא לא עובר בעשה וכבר ביארתי דהא דאיתא בירושלמי הקריבהו תחילה שלא יבוא לידי בל תאחר היינו דוקא בג' רגלים ולענין לאו דבל תאחר ע"כ צריך להביא מתחילה שלא יבוא לידי בל תאחר משא"כ בעשה דרגל א' כיון שאינו יכול להקריב ברגל א"כ לא עבר בעשהוע"כ אינו מקשה הירושלמי מהא דהעיד ר' יהושע ור' פפייס. והש"ס דילן אינו מקשה מהא דשלמה שנתו בעצרת דלהש"ס דילן כיון שיכול להקריב בתשלומין של עצרת על כן עובר בבל תאחר ודו"ק:

קטע יא

שם ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא כתיב לא יבקר בין טוב לרע עבר וביקר מהו שיעבור א"ל כל דבר שבא להתיר אינו עובר (פי' שזה לא נאמרה ללאו אלא דקאמר שלא יבקר פי' שאין צריך לבקר וע"כ אינו עובר) מה בא להתיר כאן התורה התירה להקדיש בעלי מומין (פי' וע"כ אמר לא יבקר פי' שא"צ לבקר וע"כ אינו עובר):

עוד שם תמן תנינן ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאת ואשם ועולה והדל היה מביא חטאת העוף ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם. אמר רבי אלעזר כאן התורה התירה להקדיש מחוסר זמן (וכתב הק"ע ופריך ואין חטאת העוף מחוסרת זמן קודם שהביא אשם שהאשם תחילה לקרבנותיו כו' ומשני כאן גבי מצורע התורה התירה

להקדיש מחוסר זמן דהא כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים דמקדיש שניהם כאחת.
והנה הק"ע לא ביאר הטיב הירושלמי הזה וכן הפ"מ נדחק בזה בהרבה דחוקים:
ע"כ נראה לי לבאר שמקשה הירושלמי על הא דתנן (פי"ד דנגעים) ביום השמיני מביא ג' בהמות חטאת ואשם ועולה והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף וע"ז פריך דאיך תנן חטאת ואשם ועולה הא תנן בזבחים (דף צ) כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר. וא"כ ה"ל לתנא למיתני אשם וחטאת ועולה וע"ז אומר ואין חטאת העוף מחוסר זמן אצל אשם (והוא ט"ס וצ"ל) ואין חטאת מחוסרת זמן אצל אשם דהא במצורע האשם קודם מפני שהוא בא על הכשר. ותנן בזבחים (דף פ"ט) חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכן בהקדישה ופירש"י כשהוא מפריש את קינו קורא שם לחטאת תחילה. וח"כ באשם נמי צריך להקדיש האשם תחילה במצורע מפני שהוא בא על הכשר וא"כ איך תנן בנגעים (שם) ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאת ואשם ועולה הא כיון שצריך להקדיש האשם תחילה צריך להקדישו נמי תחילה. וע"ז פריך ואין חטאת מחוסר זמן אצל האש
וע"ז משני אמר ר' אלעזר כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן (פי' שבכאן התורה התירה להקדיש מחוסר זמן) (פי' משום דכתיב (ויקרא י"ד) וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה כו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם כו' ואח"כ כתיב ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו ואחר ישחט את העולה כו' וא"כ שוחט תחילה החטאת ואח"כ העולה ותחילה כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים והיינו א' לאשם וא' לעולה (וכן כתב הרמב"ן יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת לא פירש הכתוב מה יפשה בשני הכבשים וכבשה אבל כתב בכבש האחד שיקריב אותו לאשם וכתב שיעשה החטאת ואחר ישחט העולה וזה בעבור שכבר כתב בפ' ויקרא בחטאת שתהיה נקבה וכתב בכל עולה שהוא זכר לכך לא הוצרך להאריך כי בידוע שהכבש השני יהיה עולה והכבשה היא החטאת):
וא"כ קשה דאיך כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים דהיינו הא' לאשם ואחד לעולה וא"כ מקדיש העולה קודם לחטאת ואם כן קשה דכיון שהחטאת קודמת לעולה א"כ צריך להקדיש החטאת תחילה כמו דתנן בזבחים (ד' פט) חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכן בהקדישה אלא ודאי שבכאן התורה התירה להקדיש מחוסר זמן וע"כ יכול להקדיש העולה קודם החטאת אע"פ שקרב אח"כ וע"כ תנן נמי במתניתין (פי"ד דנגעים) ביום השמיני מביא שלש בהמות חטאת ואשם ועולה אע"ג דאשם קודם דהא

האשם בא להכשר וא"כ היה צריך להקדיש האשם תחילה מפני שבכאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן. דהא כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת כו' וא"כ מקדיש העולה קודם החטאת והחטאת צריך להיות תחלה כמו דבכל מקום החטאת קודמת לעולה וכן כתב אח"כ והעלה העולה (ועיין בפסחים ד' נט) ומי קרבה עולתו קודם לחטאתו ראשון והתני' והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה ת"ל אם ללמד שתהא קודמת לעולה הרי כבר נאמר ואת השני יעשה עולה כמשפט כו' וקיי"ל דאפי' חטאת העוף קודמת לעולת בהמה אמר רבא שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר וכתבו התוס' דווקא בדיעבד דהא כתיב בהדי' ואחר ישחט את העולה וא"כ קשה דאיך כתיב במצורע וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה א' בת שנתה. ואם כן מקדיש העולה קודם לחטאת וא"כ מוכח דכאן התורה התירה להקדיש מחוסר זמן וא"כ ה"נ תנן דמביא שלש בהמות חטאת ואשם ועולה אע"ג דהאשם קרב תחילה אף על פ"כ יכול להקדיש החטאת תחילה משום שבכאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן ודו"ק:

עוד שם בירושלמי כתיב ובשמיני יביא (פי' דכתיב בנזיר טמא) (במדבר ו') וביום השמיני יביא כו' וקאי אהא דכתיב וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו וקיצר בהכתובים וקאי אנזיר ולא אמצורע (ולא כמו שפי' הפ"מ) עבר ולא הביא מהו שיעבור אמר ליה כל דבר שבא להתיר אינו עובר מה בא להתיר אמר רבי אלעזר כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן:

והנה הפ"מ פירש דקאי אמצורע והק"ע פירש דקאי על נזיר ונדחקו הרבה בפירושיהם. ע"כ נראה לי לבאר ומיבעי' ליה אם לא הביאו המצורע והנזיר ביום הבאת קרבנותיהם אם הם עוברים בבל תאחר וע"כ אמר לו כל דבר שבא להתיר אינו עובר והוא כהיא דאמר ר' אלעזר כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן והוא משום דכתיב וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא כו' והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו המים א' לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד חמים לשלמים וא"כ קשה דהא בכל מקום החטאת קודמת לעולה ואפי' חטאת העוף קודמת לעולת בהמה וא"כ איך כתיב והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים א' לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת הא החטאת קודמת לעולה ותנן בזבחים וכן בהקדישה וא"כ איך מקדים העולה תחילה אלא דצריך לומר דכאן התורה התירה להקדיש מחוסר זמן וע"כ כיון שבא להתיר אינו עובר על בל תאחר דהא דאמרה התורה והביא היינו שהתירה להקדיש מחוסר זמן דהא בהקרבה החטאת תחילה וא"כ צ"ל בהקדישה כן. אם כן הא דכתיב עולה תחילה הוא

משום דכאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן וע"כ אינו עובר על בל תאחר. דכל שבא להתיר אינו עובר.

ויתבאר זה ע"פ מה דאיתא בירושלמי (פ"ו דנזיר ה"ז) תגלחת הטהרה כיצד היה מביא שלש בהמות חטאת עולה ושלמים שוחט את השלמים ומגלח עליהן דברי ר' יהודה ר"א אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכל מקום ואמרינן שם מאן תנא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות ר"א וצריך לגרוס אמר ר"א ד"ה הא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות ועיין בק"ע שנדחק בזה ולי נראה דלכאורה דלר' יהודה שאומר דמגלח על השלמים אם כן שלמים קרבים תחילה וע"ז אומר מאן תנא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות ר"א פירוש שאומר דלא היה מגלח אלא על החטאת וע"כ החטאת קריבה משא"כ לר"י שאומר דעל השלמים היה מגלח א"כ היה מביא שלמים תחילה. וע"ז אומר ד"ה היא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות והא דקאמר ר"י שמגלח על השלמים היינו על השלמים שמביא לבסוף:

והוא כמ"ש הרמב"ם (פ"ח מה' נזירות) תגלחת הטהר' כיצד היא כשיגמור הנזיר ימי נזירו' מביא ג' בהמו' כבש לעול' וכבשה לחטאת ואיל לשלמים כו' ושוחט החטאת תחילה ואח"כ העולה ואח"כ שלמים ואח"כ מגלח וא"כ הא שאמר ר יהודה דמגלח על שלמים מודה דצריך שיקריב החטאת תחילה אלא דמגלח על השלמים. וכמו שכתב שם המ"ל דהנכון כמ"ש הלח"מ והתוי"ט דר"י ס"ל דלעולם חטאת קודמת אלא דס"ל דאינו מגלח אלא עלהשלמים כו' ופשטא דמתני' הכי משמע דהקדים החטאת ולדברי התוס' שכתבו דלר"י שלמים קודם קשה דלא הקשו בזבחים (דף צ') מדברי ר"י הללו שהרי הקשה מדברי ר"א ואמרו למקראה הקדימה הכתוב ולפי מה שביארתי הוא מפורש בירושלמי דר"י לא פליג אהא דהחטאת קודמת והא שכתב הרמב"ם תגלחת הטהרה כיצד הוא כשיגמור הנזיר ימי נזירותיו מביא שלש בהמות כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל לשלמים וא"כ היה צריך להפריש תחילה החטאת אך שהרמב"ם כתב כמו שכתוב במקרא והקריב את קרבנו כו' כבש בן שנתו תמים א' לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל א' תמים לשלמים ואע"ג דבהקרבה החטאת קודמת אך כאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן כמו דאיתא בירושלמי:

ובזה יתבאר הא דאמרינן בזבחים (דף צ) אמר רבא למקראה הקדימה הכתוב ופירש"י שתהא נקראת בענין תחילה. אבל בעבודתו חטאת קודמת כו' והתו' כ' למקראה הקדימה הכתוב פי' בקונט' שתהא נקראת בענין תחילה ותימא מה חידוש הוא זה ומפרש הר"ר חיים להקדישה תחילה שיקדיש העולה קודם החטאת אבל להקריב חטאת קודמת והא

דתנן וכן בהקדישה מתני' לא מיירי ביולדת אע"ג דמשמע קצת דאכל מה דתנן חטאת קודמת לעולה בהקרבה בכל הנהו וכן בהקדישה וק' לפירושו מהא דאמרינן בערכין (ד כא) חייבי חטאו' אין ממשכנין אותן חייבי עולו' ממשכנין אותן ופעמים שחייבי עולות אין ממשכנין אותן ופריך מאי ניהו אי נימא עולו' יולדו' פי' דא"צ למשכנה משום דאי איפש' לה להביא חטא' עד שתביא עולתה והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב ואי כפירוש הר"ר חיים כיון דצריכה להקדיש עול' קודם לחטאת א"כ אין צריך למשכן וע"כ תביא שתיהן עכ"ל:

אבל לפי מה שביארתי מהירושלמי ניחא דהא דאמרי' למקראה הקדימה הכתו' הוא דלא כמו שפי' הר"ר חיים שהדין הוא להקדישה תחילה אלא שמותר להקדישה תחילה וכמו דאיתא בירושלמי כאן התורה התירה להקדיש מחוסר זמן. וה"נ ביולדת למקראה הקדימה הכתוב פי' שמותר להקדיש תחילה ולפי"ז לא קשה מההיא דערכין דקאמר ופעמים שחייבי עולות אין ממשכנין אותה ופריך מאי ניהו אילימא עולות יולדו' (פי' שאין צריך למשכנה משום דאי איפשר להביא חטאת עד שתביא עולתה והאמר רבה למקראה הקדימה הכתוב (פי' שמותר להקדיש העולה קודם החטאת וכאן התירה התורה להקדיש מחוסר זמן ואם כן אמאי אין ממשכנין הא יכול נמי להקדיש החטאת תחילה גם כן ולהקריבה ודו"ק:

וע"ז אומר אמר ר' יוסי בר' בון כל שבעה אין אומר לו הבא מכאן ואילך אומר לו הבא (פי' דר' יוסי בר' בון פליג אהא דאמר תחילה שבמצורע ובנזיר כיון דעיקר הכתוב הוא שהתירה התורה להקדיש מחוסר זמן ע"כ אינו עובר בב"ה) ור' יוסי ברבי בון פליג דאע"פ שהכתוב משמיענו שמותר להקדיש מחוסר זמן אעפ"כ עובר בב"ת וכל שבעה אין אומרים לו הבא מכאן ואילך אומרים לו הבא ועובר בבל תאחר:

וע"ז אומר מתניתא פליגא על ר' יוסי בר' בון כולהם מתכווני' ומביאין קרבנותיהם ברגל (פי' דקאי אמתני' דתנן במוע"ק (דף י"ג) דתנן ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים כו' והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו) והנה בש"ס דילן במועד קטן (דף י"ז) אמרינן הני כל אלו שאמרו מותרים לגלח במועד בשלא היה להם פנאי אבל אם היה להם פנאי אסורים נזיר ומצורע אע"פ שהיה להם פנאי מותרים שלא ישהו קרבנותיהם ברגל וע"ז אומר מתניתא פליגא על ר' יוסי בר' בון שאמר דבנזיר ומצורע איכא בל תאחר וכל שבעה אין אומרים לו הבא מכאן ואילך אומרים לו הבא וא"כ איך הניא דכולהם מתכוונים ומביאין קרבנותיהם ברגל דא"כ עובר בבל תאחר:

וע"ז אומר ניחא נזיר מצורע לא מחוסר כיפורים הוא (פי' שאומר דהך ברייתא קשיא אפי' אי אמרינן דנזיר ומצורע אינם עוברים על בל תאחר דכל דבר שבא להתיר אינו עובר מ"מ קשיא דתינח דנזיר מתכוין ומביא קרבנותיו ברגל משום דליכא ב"ת דכל שבא להתיר אינו עיבר על בל האחר) מצורע לא מחוסר כיפורים הוא וא"כ אפי' אי ליכא בל תאחר מ"מ איך מתכוין להביא קרבנותיו ברגל א"כ יהיה ברגל מחוסר כיפורים הוא עד שיביא קרבנותיו וא"כ מבטל מצות שמחה שהוא בכל יום (והא דלא קשיא ליה ממצות ראיה דאיפשר דהברייתא סוברת דכולהון תשלומין זה לזה ע"כ אע"ג דביו"ט ראשון הוי מחוסר כיפורים אעפ"כ יש לו תשלומין בשאר הימים ועוד ביארתי במ"א כיון שאם היה יכול להביא קרבנותיו ביו"ט היה מביא עולת ראיה ושלמי חגיגה אך שאינו יכול להביא מחמת שהוא מחוסר כיפורים והקרבנות אינו יכול להביא ביו"ט א"כ הוא מעוכב מחמת היום וכל שהוא מעוכב מחמת היום יש לו תשלומין ולא דמי לחיגר ביום ראשון ונתפשט בשני וכמי שכתבו התוס' ברישׁ חגיגה (ד' ב'):

עכ"פ קשיא משלמי שמחה דאיך תנן כולהם מתכוונים ומביאים קרבנותיהם ברגל הא מבטל שלמי שמחה שבכל יום: וא"כ בלא"ה קשיא הך ברייתא וא"כ ליכא לאקשויי מזו הברייתא לר' יוסי בר' בון דניחא נזיר מצורע לאו מחוסר כיפורים הוא והא תנינן ההלל והשמחה שמונה:

וע"ז משני פתר לה בנזיר (פי' הא דתנן כולהם מתכוונים זה קאי אנזיר ולא אמצורע דמצורע הוי מחוסר כיפורים אם יעכב קרבנותיו עד הרגל אלא דקאי אנזיר) וא"כ כיון דהברייתא ניחא שפיר א"כ קשיא על דר' יוסי בר' בון שאמר דכל שבעה אין אומרים לו הבא מכאן ואילך אומרים לו הבא א"כ יש בל תאחר בנזיר וקשה עליו מהברייתא דתניא כולם מתכוונים ומביאין קרבנותיהם ברגל:

וע"ז אומר חתני' דר' לוי בעי רישא אתון פתרין בנזיר וסיפא במצורע (פי' רישא הוא הא דתניא כולהם מתכוונים דזה לא מצי קאי רק על נזיר דהא מצורע אין לו לכוין ולהביא קרבנותיו ברגל דהא הוי מחוסר כיפורים ואנן תנן ההלל והשמחה שמונה). וסיפא במצורע (פי' סיפא הוא הא דתניא ומביאין קרבנותיהם ברגל דהיינו אם לא הביא מתחילה א"כ אף מצורע צריך להביא קרבנותיו ברגל שלא ישהה קרבנותיו וכמו דאמרינן במוע"ק (שם) דאפי' היה להם פנאי נמי מותר שלא ישהו קרבנותיהם) וא"כ קשה דרישא בנזיר וסיפא במצורע (והק"ע כתב שלא ידע מהו הרישא והסיפא. ולפי מה שביארתי ניחא שפיר):

וע"ז אומר אמר ר' חנני' בריה דר' הלל לא כבר איתותבת תמן (פי' שכבר הקשו דאיך תנן ההלל והשמחה שמונה ואם חל יום ראשון בשבת א"כ איך הוי שמחה שמונה וכמו דאמרינן בש"ס דילן בפסחים (ד' ע"א) ואמר ר' יוסי קיימה ר' אבדימא נחותא בכהנים ובשעיר אוף הכא בכהנים ובשעיר וא"כ ניחא הברייתא דכולהם מתכוונים ומביאים קרבנותיהם ברגל קאי בין אנזיר בין אמצורע. והשמחה מתקיימת בכהנים בשעיר דהיינו בשעירי הרגלים. וא"כ מתניתא פליגא על ר' יוסי בר' בון דאמר כל שבעה אין אומרים לו הבא מכאן ואילך אומרים לו הבא דעובר בבל תאחר בנזיר ובמצורע וא"כ איך תניא בכולם מתכוונים ומביאין קרבנותיהם ברגל אלא ודאי דכיון שבא להתיר אינו עובר:

וכל זה הוא לשיטת הירושלמי אבל לשיטת הש"ס דילן לא אמרי' דכיון שבא להתיר אינו עובר ובברייתא דאיתא במוע"ק (דף י"ז) לא תניא דכולם מתכוונים ומביאים קרבנותיהם ברגל דתניא נזיר ומצורע אעפ"י שהיה להם פנאי מותרים שלא ישהו קרבנותיהן אבל לא שיוכלו לכוין ולהביא קרבנותיהם ושיטת הש"ס דילן דבנזיר עובר על ב"ת וכמו דאיתא בנדרים (ד' ג') ומה נדרים עובר על בל יחל ובל תאחר אף נזירות עובר על בל יחל וב"ת ואיתא שם בל האחר דנזירות היכי משכחת לה רב אחא כגון דנדר והוא בבית הקברות כו' רב אחא בריה דרב איקא אמר עובר בבל תאחר תגלחתו כו' וכן איתא שם רב אחא בריה דרב איקא אמר עובר בבל תאחר קרבנותיו וכן אמרינן שם (ד' ד') ומן הדא נפקא ליה מהתם נפקא ליה כו' ומשני מהו דתימא חידוש הוא שחידשה התורה בנזיר כו' ולא קאמר דהוה אמינא כיון דלא בא להתיר אינו עובר וכן איתא שם (ד' ד') הרי חטאת יולדת דלא אתי לכפרה ועבר עליו משום ב"ת. והא חטאת יולדת נמי באה להתיר וכמו שביארתי על הא דאמרינן בזבחים (ד' צ') למקראה הקדימה הכתוב וביארתי שמותר להקדיש העולה קודם להחטאת ואעפ"כ עובר על בל תאחר וא"כ מוכח דהש"סדילן סובר כר' יוסי בר' בון דכל שבעה אין אומרים לו הבא מכאן ואילך אומרים לו הבא ואם כן יש בל תאחר אפילו בנזירות גם כן:

ובזה יתבאר הא דאמרינן שם בירושלמי ר' חגי בעי קומי ר' יוסי כתיב וביום השמיני ימול עבר ולא מל אמר ליה כו' ולא האחר לשלמו דבר שהוא ניתן לתשלומין יצא זה שאינו ניתן לתשלומין וביארתי בספרי עמק יהושע שבל תאחר אינו שייך אלא בדבר שהוא לתשלומין או לגבוה או לכהן. אבל מצוה שבגופיה לא שייך ב"ת והקשיתי שם מהא דאיתא בש"ס דילן (שם) דבנזיר עובר בבל תאחר תגלחתו אלמא דאפי' במצוה שעל גופיה נמי שייך ב"ת. אך כבר ביארתי שבלאו"ה הירושלמי אינו סובר כשיטת הש"ס דילן דבנזיר עובר בב"ת ועוד איפשר לומר דקאמר דבר שהוא ניתן לתשלומין אבל מילה

לא ניתן לתשלומין דאעפ"י דיכול למולו אח"כ אעפ"כ לענין מילה בזמנה דבר זה לא ניתן לתשלומין כלל דהא בזמנו דוחה שבת ושלא בזמנו אינו דוחה שבת ודו"ק:

ונראה לי הא דמיבעי' ליה דוקא במ"ע דמילה אם עובר על בל תאחר קאי אהא דלעיל שאומר ר' אבא בר ממל בעא קומי ר' אימי כתיב בשמיני יביא עבר ולא הביא מהו שיעבו' א"ל כל דבר שבא להתיר אינו עובר וע"ז אומר ר' חגי בעי קומי ר' יוסי כתיב ביום השמיני ימול עבר ולא מל מי אמרינן דליכא בל תאחר דכיון דבא להתיר אינו עובר וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' נ"ט) והרי מילה שנאמרה לב"נ ואתה את בריתי תשמור ונשנית בסיני וביום השמיני ימול לישראל נאמרה ולא לבני נח ומשני ההוא למישרי שבת הוא דאתא ביום ואפי' בשבת. וע"כ בעי אם עובר על בל האחר או כיון שבא להתיר מילה בזמנה אפי' בשבת ע"כ אינו עובר דכל דבר שבא להתיר אינו עובר רק שעובר משום דיחוי המצוה וגם שמבטל מצות מילה בזמנה אבל לא משום בל תאחר וע"ז השיב לו שאינו שייך בל תאחר שבל תאחר אינו שייך אלא בדבר הניתן לתשלומין אבל בדבר שאינו ניתן לתשלומין לא שייך בל תאחר (ועיין בספרי ע"י סי"ט) ודו"ק:

קטע יב

שם לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו כהדא דתני ואל פתח אוהל מועד לא הביאו ולא את חליפיו אמר ר' יונה פירשה לוי בן סיסי קומי רבי באומר הרי עלי עולה ועברו עלי' ג' רגלים והביא אחרת והקריבה מיד הייתי אומר יופטר מן הראשונה לפום כן צריך מימר לא תאחר לשלמו ולא חליפיו אמר ר' יוסי אם באומר הרי עלי מיד הוא עובר אלא כי אנן קיימין באומר ה"ז עולה ועברו עליו שני רגלים והביא אחרת תחתי' ולא הקריבה מיד ועבר עליו רגל שלישי הייתי אומר תצטרף עם תמורה שלשה רגלים לפום כן צריך מימר לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו:

והקשה הק"ע אהא שאומר אם באומר הרי עלי עולה מיד הוא עובר. דקשה דהא נדר כתיב בקרא דלא תאחר כו' ונדר הרי הוא עלי. ועיי"ש שנדחק בזה מאוד:

ולי נראה להגיה בירוש' דאמ' ולא את חליפיו וקשה לו דכיון דבני הקרבה נינהו אמאי אינו עובר וכמו דמקשה בש"ס דילן (ד' ה') חילופי מאי אי חלופי עולה ושלמי' מקרב קרבי כו' וע"ז אמר ר' יונה פירשה לי בן סיסי קומי רבי באומר הרי עלי עולה ועברו עליו ב' רגלים (כצ"ל) והביא אחרת והקריבה לאחר ב' רגלים הייתי אומר יופטר הראשונה (פי' כיון דהקריב אחרת תחתי') וע"ז אומר לא חליפיו דמ"מ הוא עובר. וע"ז אמר ר' יוסי אם באומר הרי עלי עולה מיד הוא עובר פי' לאחר ג' רגלים של ראשונה (פי' ומה מועיל אם מפריש אחרת כיון שאמר עלי ע"כ החיוב על הגברא ומה נ"מ בהפרשת קרבן

אחר) וא"כ למה לי קרא שהפרשה אחרת אינה פוטרת מבל תאחר שנתחייב מיד לאחר שלשה רגלים:

וע"ז אומר אלא כי אנן קיימים באומר ה"ז עולה ועברו עליו שני רגלים והביא אחרת תחתי' ולא הקריבה מיד ועבר עליו רגל שלישי הייתי אומר תצטרף עם תמורה ג' רגלים לפום כן צריך מימר לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו (פי' דמשני דמיירי באומר ה"ז וא"כ הנדר אינו חל על הגברא רק על הקרבן. וע"כ אם החליף באחרת ע"כ אינו עובר משום דהוי קרבן אחר וכן לא משני בש"ס דילן בר"ה (ד' ה') באומר הרי עלי דהחיוב מונח על הגברא א"כ בודאי דעובר מיד לאחר שלשה רגלים ואין נ"מ אם החליף באחרת וא"כ הא שאומר דעובר מיד היינו לאחר שלשה רגלים ואעפ"י שהפריש אחרת תחתי':

ומזה הירושלמי יש ראיה למה שכתב הט"א בפ"ק דר"ה (ד' ה') אהא דאמרינן שם אמר רב ששת לעולם למעוטי חליפי עולה ושלמים והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והוממו וחיללו על אחר והקשה הט"א דלמה אינו אומר כמו שאמר מתחילה בחילופי עולה ושלמים דהיינו שאבדו אחר שעברו שני רגלים והפריש אחר תחתיו ולא נמצא הראשון ועבר על השני רגל אחר וה"א כיון דמכח קמא קא אתי יעבור בבל תאחר דשל רגלים ותירץ דאי מיירי באבד והפריש אחר תחתיו וע"כ מיירי בקרבן חובה או נדר דהרי עלי דחייב באחריותן. דאי בקרבן נדבה דהרי זו כיון דאינו חייב באחריות אי אבד א"צ להפריש אחר תחתיו וכיון דהכי הוא ע"כ מצטרף רגל זה לב' רגלים קודם שהפריש השני כיון דאיכא משעת נדרו ג' רגלים ופשיטא דעובר עליו בבל תאחר אבל כשהומם אתי שפיר דמיירי בקרבן נדבה דהרי זו דאי אבד אינו חייב באחריותן אלא בהומם וצריך לחללו על אחר וקיי"ל דאין ב' קרבנות מצטרפין לבל תאחר דשלש רגלים ועיין שם שהאריך בזה דבהרי עלי אין שלש רגלים לב"ת משעת הפרשה. ולפי מה שביארתי הירושלמי דע"כ אמר דבאומר הרי עלי עבר מיד בג' רגלים רק באומר הרי זו קמ"ל דלא מצטרף הוא מבואר כמו שכתב הט"א ודו"ק:

קטע יג

עוד שם כאשר נדרת לה' אלקיך נדבה ויש נדר קרויה נדבה אלא לחייב על כל נדר ונדר על כל נדבה ונדבה איזהו נדר שאמרו האומר הרי עלי עולה ואיזהו נדבה שאמרו הרי זה עולה ר' חמא חבריהן דרבנן בעי אמר הרי עלי וחזר ואמר ה"ז ר' חנינא בעי לא מסתברא די לא אמר הרי זו וחזר ואמר הרי עלי איסור חמור חל על איסור קל אין איסור קל חל על איסור חמור ופי' הק"ע על הבעי' דחזר ואמר הרי זה מי הוי חזרה או לא:

ולי נראה ששגה בזה והפי' הוא בירושלמי דקאי על הא דאמר מתחילה ויש נדר קרויה נדבה אלא לחייב על כל נדר ונדר ועל כל נדבה ונדבה (דהוי אמינא דאינו חייב רק בל תאחר א' על כמה נדרים):

וע"ז בעי אם זה דוקא בב' קרבנות דהוי גופין מחולקים עובר על כל א' וא' אבל בקרבן א' אם אמר הרי עלי ואח"כ אמר הרי זו אם עובר ג"כ בבל האחר על נדר ונדבה או דילמא שאינו עובר רק על לאו א' של בל תאחר:

וע"ז אמר ר' חיננא בעי לא מסתברא די לא (פי' לא מסתברא אלא) אמר הרי זו וחזר ואמר הרי עלי (פי' דהבעי' של ר' חמא אינו שייך רק אם אמר תחילה הרי זו ואח"כ אמר הרי עלי. וכיון דעלי הוי חייב באחריות ע"כ חל על איסור קל. ע"כ שייך הבעי' אם עובר על לאו דבל תאחר על שניהם או דילמא כיון דנפטר בקרבן א' אינו עובר רק על לאו אחד דבל האחר אבל באופן דבעי לה ר' חמא באומר הרי עלי וחזר ואמר הרי זו אין איסור קל חל על איסור חמור וא"כ ודאי דאינו חייב רק על לאו אחד דבל תאחר ואין הכונה דלא חל כלל מה דאמר ה"ז. דהא חל לענין שזה הקרבן יהיה הקדש אלא לענין דאינו עובר רק על הנדר שאמר הרי עלי אבל לא על נדבה שאמר אח"כ הרי זו והוא שהביא הירושלמי בפ"ק דמגילה ר' חמא חברי' דרבנן בעי הביא רק סוף הירושלמי דר"ה וקאי על הא דאמר בראש השנה:

הלכה ז

קטע 1

(**ה"ז**) **א"ר** חונה מאן תנא מפריחי יונים ר' ליעזר דתנינן המן שנים בשם ר' לעזר יוצאה אשה בעיר של זהב מפריחי יונים פסולים מן העדות א"ר מנא קומי ר' יוסה כל ההיא דסנהדרין כר' ליעזר (פי' הא דתנן בסנהדרין דמפריחי יונים אתי כר"א דהא רבנן פליגי על זה) א"ל ד"ה היא מהו דברי הכל היא הכא אמר ר' יוסה יודעין אנו שהוא פסול מעדות ממון מה בא להעיד כשם שהוא פסול מעדות ממון כך הוא פסול מעדות נפשות ועדי החודש כעדי נפשות ופי' הק"ע דקאמר בתמיה ועדי החודש כעדי נפשות דמיין אלא ודאי דכעדות ממון ובעדותממון כ"ע מודו דמפריחי יונים פסול או שצריך להגיה ועדי החודש כעדי ממון דמי ועוד נראה (שנתחלפו השיטות וצריך לגרוס אח"כ וכמו שאבאר) ופריך והא תני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אינן כשרין לה מאן תניתה רבנן. (בתמי') (פי' שזה ודאי לא אתי ככ"ע דהא תנן כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הם אינן כשרים לה (וכה"ג פריך בסנהדרין (דף כ"ז) זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה אף הם אין כשרים לה מני אלימא ר' יוסי הא איכא עדות בדיני

נפשות שאין האשה כשירה לה והן כשירין לה אלא לאו ר"מ היא) וא"כ ודאי אתי כר"א ואי אפשר לומר ד"ה היא) רבנן כר"א מודיי לי' פליגין עלויי (ופי' הק"ע רבנן כר"א מודיי ליה פליגין עילוי' בתמי' וסיומא דקושיא היא דאף לדבריך אי אפשר לאוקמי מתניתין דהכא כרבנן) ר' יונה בכם רב חונה כולהן דר"א (פי' דאפי' רישא דמתניתין דתנן אילו הן הפסולין המשחק בקוביא נמי אתי כר"א ואיפשר לומר שסובר דעדי החודש כעדי נפשות דמיין וכמו שאבאר לקמן וע"כ נראה לי שנתחלפו השיטות וצריך לגרוס הכא כולהון דר"א ועדי החודש כעדי נפשות אינון אתיין אילין פלוגתא א כאילן פלוגתא דתני עד זומם פסול בכל עדות שבתורה דברי ר"מ א"ר יוסי אימתי בזמן שנמצא זומם בעדות נפשות אבל אם נמצא זומם בעדות ממון על הממון נחשד וממון נפסל ואתי' דר' יוסי כרבנן ודר"מ כר"א. (פי' דר' יוסי סובר דהוזם בדיני ממונות כשר בדיני נפשות כרבנן ודר' מאיר כר"א דהוזם בדיני ממונות פסול בעדות נפשות כר"א):

[**אך** שצריך לדקדק במאי דקאמר תחילה רבנן כר' אליעזר מודו לא פליגין עילוי' שזה אינו מדוקדק לפי' הק"ע:

ע"כ נראה לי לבאר כמו שבארתי בספרי נועם ירושלמי בברכות (רפ"ה) ר"א אומר בהודי' ר' יוחנן בשם רב מטין כר"א ביו"ט שחל להיות במו"ש כו' ר' יצחק ב"נ בשם ר"ח ב"נ הלכה כר"א לעולם ר' אבהו בשם ר"א הלכה כר"א לעולם אמר רב אחא בר יעקב לא בגין דאחין (צ"ל דאינן) תרתין שמועין אלא בגין דריב"נ ור"א תרווייהו בשם ר' חנינא בן גמליאל הלכה כר"א לעולם ובארתי בספרי (שם) פי' שריב"נ אמר בשם רחב"ג הלכה כר"א לעולם ור' אבהו בשם ר"א אמר הלכה כר"א לעולם וא"כ הם מימרות חלוקות אלא בגין דריב"נ ור"א תרווייהון בשם ר"ג הלכה כר"א לעולם (פי' דר"א נמי אמר הלכה בשם רחב"נ הלכה כר"א לעולם והוא משום דאי לאו הכי תקשה דהא אמרינן בש"ס דילן בפ"ק דנדה (דף ח') וכן אמר ר"א הלכה כר"א בד' כו' ופריך ותו ליכא והא תנן ר"א אומר אומר ברכה רביעית בפני עצמה ור"א אומר בהודאה והא אמר ר"א הלכה כר"א אמר ר' אבא ההוא דאמר משום רחב"ג דתניא ר"ע אומר אומר ברכה רביעית בפני עצמה רחב"ג אומר בהודאה והא קשיש מיני' טובא אלא משום דקאי רחב"ג בשיטתי' וא"כ אי לאו דקאי רחב"ג בשיטתי' לא הי' פוסק ר"א כר"א דהא אמר אין הלכה כר"א אלא בד' אלא משום דקאי רחב"ג בשיטתי' וע"ז אומר לא בגין דאינון תרתין שמועין פי' דר"א אומר מעצמו הלכה כר"א דריב"נ ור"א תרווייהון בשם דרחב"ג הלכה כר"א לעולם וע"כ פסק ר' אלעזר הלכה כר"א משום דרחב"ג קאי בשיטתי' אבל אי לאו רחב"ג לא הוי פוסק כר"א דהא ר"א אמר דאין הלכה כר"א אלא בד':

ובזה יתבאר הא דאמר בירושלמי רבנן כר' אליעזר מודו לי' פליגין עילוי' פי' דרבנן כר"א (פי' לר"א והוא אמורא מודו לי' פליגין עילוי' פי' אם מודו לי' דפסול בדיני ממונות ולא פליגי רק לענין נפשות א"כ סתם לן תנא כר"א בהא דתנן במתניתין זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה אף הם אינן כשירים וא"כ כיון שהאשה פסולה לעדות נפשות א"כ הם נמי פסולים בעדות נפשות א"כ סתם לן תנא כר"א (וכמו דאמרינן בסנהדרין דסתם לן תנא כר"מ) ואם פליגין עילוי' דאמרי אפי' בעדות ממון נמי כשר א"כ סתם לן בסנהדרין ג"כ כר"א דמפריחי יונים פסולין לעדות ואם כן אי מודו לי' אי פליגין עילוי' ע"כ צריך להיות הלכה כר"א וא"כ אמאי אמר ר' אלעזר הלכה כר"א בד' ותו לא הא הלכה כסתם משנה ור"א נמי סובר הלכה כסתם משנה וכמו דאמרינן בירושלמי בסוטה (רפ"ו) וכן ביבמות (פ"ד) ר' חזקי' ר' אבהו בשם ר' אלעזר כל מקום ששנה ר' מחלוקת וחזר ושנה סתם הלכה כסתם וא"כ אמאי אמר ר"א הלכה כר"א בד' ותו לא:

ועל זה אומר ר' יונה בשם ר"א רב חינא כולהון דר"א (וכמו שהגהתי) ועדי החודש כעדי נפשות דמיין וא"כ אפי' רישא דתני אלו הם הפסולין נמי כר"א אתי אילין פלוגתא כאינין פלוגתא דתני עד זומם פסול לכל עדות שבתורה דברי ר"מ א"ר יוסי אימתי בזמן שנמצא זומם לעדות נפשות אבל אם נמצא זומם בעדות ממון על הממון נחשד וממון נפסל וע"כ אעפ"י שהלכה כר"א אעפ"כ אמר הלכה כר"א בד' אע"ג דאיכא הא דמפריחי יונים אך זהו משום דקאי ר"מ בשיטתי' וכמו דמשני בפ"ק דנדה (שם) משום דקאי רחב"ג בשיטתי' אבל לעולם בהא נמי הלכה כר' אליעזר דהא סתם לן תנא כוותי' ודו"ק]:

פרק ב

הלכה א

קטע ב

מתני' אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו בראשונה היו מקבלין עדות החודש מכל אדם שקלקלו המינים התקינו שלא יהיו מקבלין אלא מן המכירין, א"ר יונה הכין צורכא מיתני בראשונה היו מקבלין מכל אדם אם אינן מכירין אותו היו משלחין עמו אחר להעידו אמר ר' יוסי אפי' כמתניתין אתיא הוא אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו למה שבראשונה היו מקבלין עדות החודש מכל אד ופריך ועד א' נאמן (ומשני משלך נתנו לך בדין הוא שלא יהיו צריכים עדים והם אמרו שיהיו צריכין עדים והם אמרו עד אחד נאמן (פי' דע"כ מהימן עד אחד מפני שמשלך נתנו לך פי' שזה דרבנן דמדאורייתא אין צריכין עדים להעיד עליהם אלא דרבנן הצריכוהו ועל כן לא בעינן שני

עדים ועד אחד נאמן): וזהו דלא כשיטת הש"ס דילן בר"ה (דף כ"ב) דמקשה וחד מי מהימן והתני' מעשה שבא הוא ועדיו עמו להעיד עליו אמר רב פפא מאי אחר זוג אחר דאי לא תימא הכי אם אינם מכירים אותו מאי אותו אילימא אותו חד וחד מי מהימן משפט כתיב בי' אלא מאי אותו הזוג ה"נ מאי אחר זוג אחר ולשיטת הירושלמי הוא כיון שהוא מדרבנן ע"כ אפילו חד נמי מהימן]:

קטע ג

(**שם**) עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים האיך עבידא היו שנים א' הכל מכירין אותו וא' אין אדם מכירו חבירו מכירו חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו אם אומר את כן נמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד:

והנה הירושלמי הזה הוא תמוה דהא קאמר דעד אחד מהימן וא"כ מאי קא מבעי' לי' אם אחד הכל מכירין אותו וא' אין אדם מכירו חבירו מכירו מהו שיעשה כא' מן השוק להעיד עליו כיון דהירושלמי סובר דעד אחד מהימן והנה הק"ע כתב דלא קאי אקידוש החודש אלא אשאר עדות דרבנן כגון קיום שטרות והפ"מ כתב דעד אחד אינו נאמן אלא דווקא אם שלחו ב"ד להעיד וכל זה דוחק:

ע"כ נראה לי דהירושלמי מדייק מדתנן אם אינם מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו ומדקתני אחר משמע דחד מהימן וע"כ קאמר דעד אחד נאמן משום דמשלך נתנו לך (פי' כיון שהוא מדרבנן) ולא ניחא לי' לתרץ דמאי אמר זוג אחר כמו דמתרץ הש"ס דילן וע"כ מבעי' לי' דאין ראי' ממתניתין דתנן משלחין עמו אחר להעידו דאפשר דהפי' של המשנה הוא כך דאם אינם מכירים אותו היינו אחד מן הזוג עדות שבאים להעיד וכמו דמדייק הש"ס דילן דאותו משמע חד וא"כ אפשר לפרש דאותו הוא חד והיינו אם אין מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו דמסתמא כיון שבאים שנים יחד להעיד מסתמא העד השני מכיר אותו וע"כ כיון שהעד השני מכיר אותו אך משום דבעינן שנים על כן משלחין עמו אחר להעידו כדי שיהיו שנים וא"כ אין ראי' דעד אחד נאמן:

וע"כ בעי לה אי אמרינן דעד אחד אינו נאמן אם נאמן להעיד עם אחר על העד השני וע"ז אומר דלא מהני אם אין עד אחד נאמן דא"כ נמצא כל העדות מתקיימת בעד אחד:

וא"כ אי אפשר לפרש המשנה דאם אין מכירין משלחין עמו אחר להעידו דהיינו על העד השני שיצטרף אחר עם עד הראשון להעיד עליו וא"כ מוכח מזה דעד אחד נאמן דהא תנן דאם אין מכירין אותו משלחין עמו אחר להעידו ומדקתני משלחין אחר אם כן מוכח מזה דעד א' נאמן ולא ניחא לי' לשנויי דמאי אחר זוג אחר כמו דמשני בש"ס דילן:

קטע 1

שם מכיריו מהו לחלל עליהם את השבת נשמעינה מן הדא א"ר נהוראי כאן שני' מעשה שירדתי להעיד על עד א' באושא ולא היו צריכין לי אלא עילה בקשתי להקביל פני חבירי וכתב הק"ע דלא גרסינן כאן שני' אלא א"ר נהוראי מעשה שירדתי להעיד על עד אחד באושא עוד פי' לפי הגרסא שלפנינו כאן בא"י נשנית כו' שבא ר' נהוראי להעיד על העד ובבבל נשנית בלשון אחר שר' נהוראי א' מן העדים ופירושו דחוק דהא כתבו התוס' בר"ה ודף כ"ב) דלשיטת הש"ס דילן נמי הפי' דבהכרת העד איירי שהלך ר' נהוראי להעיד עליו שכשר הי':

ע"כ נראה לי שיתבאר במה דאיתא בירושלמי שם ולא היו צריכין לו אלא עילה בקשתי להקביל פני חבירי [ופי' הק"ע שלא היו צריכין לו בודאי שהי' אפשר שיהי' שם מי שיכיר את העד. ופירושו דחוק דכיון דספק הוא אם יהי' שם מי שמכיר את העד א"כ צריכין לר' נהוראי להעיד וכמו דאמרינן בר"ה (דף כ"ב) רב אשי אמר ר' נהוראי סהדי אחרינא הוי באושא ואזיל ר' נהוראי לאיצטרופי בהדי' אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מספיקא לא מחללין שבתא קמל"ן וא"כ ה"נ כיון שיש ספק אם יש לו מכירין שם ואם בודאי יש מכירין שם א"כ איך הלך ר' נהוראי בשבת מחמת שרצה להקביל פני חביריו]:

ע"כ נראה לי שהפי' הוא כמו דאמרינן (שם) באושא אמר ר' נהוראי סהדי אחרינא הוי בהדי' והאי דלא חשיב לי' משום כבודו של ר' נהוראי ופירש"י שהביאו ראי' מר' נהוראי שהלך בשבת להעיד על העד וע"כ אין כבודו שנביא את ראיותינו אף מחבירו הקטן ממנו והפ"י פי' כיון דמדינא סגי בחד המכירו דעד אחד נאמן באיסורין היכא דלא אתחזק איסורא אלא דכאן החמירו משום חשש דשמא שכרוהו הבייתוסים וא"כ שפיר יש לחוש לכבודו של ר' נהוראי שהצריכו עד אחר עמו ולא האמינוהו:

ובזה יתבאר מה דאמר ולא היו צריכין לי פי' שאמר ר' נהוראי שהוא הלך בעצמו להעיד על העד בשבת ואמאי לא מצאו עד אחר אך איפשר שאם אחר הוא הולך לא הי' נאמן ביחיד דחששו שמא שכרוהו הבייתוסים וכמו שסובר הירושלמי דעד א' נאמן מן הדין אף שסובר דלא בעינן ב' עדים. עכ"ז לא יסמכו על אחר ביחידי רק על ר' נהוראי וע"כ הלך ר' נהוראי וע"ז אומר שלא היו צריכין לי (פי' שלא היו צריכין בדוקא שילך ר' נהוראי אלא כל אדם נאמן ביחידי על העדים וכמו שאומר שם בירושלמי משלך נתנו לך דהם אמרו שיהיו צריכין עדים והם אמרו והן אמרו דעד אחד נאמן ואם כן כל אדם נאמן ואם כן מפני מה הלך ר' נהוראי אלא שרצה להקביל פני חבירו:

וע"ז אומר כאן שנו (פי' בא"י שנו דמעשה שירדתי להעיד על עד אחד באושא ולא היו צריכין לי אלא עילה בקשתי להקביל פני חבירי פי' וע"כ סיפר ר' נהוראי שהלך להעיד בשבת ולפי שיטת הירושלמי דעד אחד נאמן א"כ הוי אמינא שלכך הלך ר' נהוראי דאם אחר ילך לא יהא נאמן ביחידי וא"כ אמר ר' נהוראי שלא היו צריכין לו בדווקא אלא שהלך להקביל פני חביריו וכל זה הוא לשיטת הירושלמי דעד א' נאמן וע"ז סיפר ר' נהוראי דלא היו צריכין לי אלא כל אדם מהימן ביחידי. אבל לשיטת הש"ס דילן דלהעיד על העד נמי בעינן שנים כמו עדות גמורה ומה שהלך ר' נהוראי הוא להצטרף עם העד השני וא"כ כיון שהלך להעיד עם עד א' א"כ הוי שנים וא"כ בודאי דכל שני עדים נאמנים וע"כ ליתא בש"ס דילן שלא היו צריכין לו אלא שרוצה לקבל פני חביריו וע"ז אומר כאן שני' מעשה שירדתי להעיד כו' ולא היו צריכין לי אלא עילה בקשתי להקביל פני חבירי דכיון דהלך להצטרף עם עד א' באושא א"כ כיון שיש שנים בודאי דכולם נאמנים ועיקר החידוש הוא דאפי' עדים המעידים עליהם נמי מחללין את השבת וכמש"כ התוס' בר"ה (דף כ"ב) בד"ה מחללין כו' כדמוכח בריש פרק שני שהלך ר' נהוראי אצל העד באושא בשבת להעיד עליו:

פרק ג

הלכה א

קטע ג

ראוהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר כו' כיני מתניתא או ב"ד או כל ישראל ר' זעירה ר' אמי בשם ריב"ל מעמעמין על הנראה לעברו ואין מעמעמין על שלא נראה לקדשו ר' בא ור' חייה בשם ריב"ל מעמעמין על שלא נראה לקדשו ואין מעמעמין על הנראה לעברו מתניתא פליגא על ר' זעירה ראוהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מקודש מפני שחשיכה הא אם לא חשיכה לא הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה לעברו:

והנה הק"ע הקשה דמנ"ל למידק דאם לא חשיכה אין מקדשין דלמא היא גופא קמ"ל דאם חשיכה אין מקדשין. אף על גב דאיפרסמא מלתא וכדפרישית מתניתין ותירץ דמראוהו בית דין דייק דלמה לי' דהא לא איפרסמא מילתא והתנא או או קתני כדאמר בסמוך:

ולי נראה דמדייק דלמה לי' למיתני נחקרו העדים דכיון דתנא ראוהו ב"ד או כל ישראל ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר אע"ג דאיפרסמא מילתא טפי א"כ

מכש"כ שנחקרו העדים דאם לא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר אלא ודאי דלדיוקא נקט דדוקא אם לא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר דדוקא מפני שחשיכה הא אם לא חשיכה לא הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה לעברו וא"כ הוי רבותא דאפילו אם נחקרו העדים לחוד אף על פי כך אין מעמעמין על הנראה לעברו דאי לאו הכי קשה דלמה לי' למיתני נחקרו העדים:

וכה"ג מקשה הש"ס דילן בר"ה (דף כ"ה) למה לי למיתני חקירות העדים כלל איצטריך סד"א תהוי חקירת העדים כתחלת דין ומקודש מקודש כגמר דין ולקדשי' בלילה מידי דהוי אדיני ממונות דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה ה"נ מקדשין בלילה קמ"ל וזהו לשיטת הש"ס דילן אבל הירושלמי לא ניחא לי' לתרץ דאשמועינן דלא נימא דהוי כדיני ממונות ומקודש מקודש הוי כגמר דין וע"כ יכול לקדש בלילה דהירושלמי לשיטתי' דסבירא לי' דעדות החודש דמי לדיני נפשות וכמו דאמרינן בירושלמי (ספ"ק דר"ה) ועדי החודש כעדות נפשות אינון וכמו שביארתי שם וכמו דאי' בירו' (ספ"ו דנדרים ה"ח) רב הושעי' כד הוי מקבל סהדא בעין טב הוי אמר לון הוין ידעינן כמה עפות יוצא מפיכם וכמה שכר בתים יוצא מפיכם אמר ר' אבינא אין כך הוא אפי' דיני נפשות בת שלשה שנים ויום א' בא עלי' הרי זה בסקילה נמלכו ב"ד לעברו ובא עלי' אינו בסקילה וכן משמע בירו' לקמן דאיתא שם כשם שהן חלוקין כאן כך חלוקים בעדי החודש ובש"ס דילן (ד' כ"ו) אמרינן אפי' תימא ר"ע עד כאן לא אמר ר"ע התם אלא בד"נ דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה ודיני נפשות אפי' גמר דין נמי אינו אלא ביו' וע"כ כיון שסובר הירושלמי דעדי החודש דמי לעדי נפשות. ע"כ סובר הירושלמי דקמל"ן דאם נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מקודש מפני שחשיכה הא אם לא חשיכה לא הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה לעברו:

קטע ד

שם בירושלמי ר' אומר ניסן לא נתעבר מימיו והא תנינן אם בא חודש בזמנו אם בא לא בא (פי' אע"ג דתני אם בא חודש בזמנו משמע דיכול לבוא שלא בזמנו אעפ"כ לא איקלע שיהיו מעברין ניסן. רב אמר תשרי לא נתעבר מימיו והא תנינן אם הי' חודש מעובר אם הי' לא הי' נתעבר מימיו (פי' אע"ג דאמר אם היו היינו אם היו אם לא היו אעפ"כ תשרי לא נתעבר מימיו (פי' וכמו דאמרינן בש"ס דילן בר"ה (ד' ל"ב) מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר וכשקידשו את השנה באושא ביום ראשון עבר רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר כדברי ריב"נ אמר רשב"ג לא היו נוהגין כן ביבנה ביום השני עבר ר' חנינא בנו של ריה"ג ואמר כדברי ר"ע ואמר רשב"ג כן היינו נוהגין ביבנה

והא תני קידשוהו בראשון ובשני ר' זעירא בשם רב חסדא אותה השנה נתקלקלה מהו מהו בראשון מהו בשני ר' בא בשם רב שנה ראשונה ושנה שני' והא תני ביום הראשון וביום השני. (ואיפשר לומר שיש כאן חילוף השורות וצ"ל כאן תני קידשוהו בראשון ובשני). פירוש שמקשה דהא תנן דנתעבר תשרי (וכמו דמקשה בש"ס דילן בר"ה (ד' ל"ב) למימרא דעברוה לאלול והא אמר ר' חנינא בר כהנא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר רב חסדא מאי ליום שני לשנה הבאה) וכן אומר בירושלמי מהו בראשון מהו בשני וע"ז משני ר' בא שנה ראשונה ושנה שני' ומקשה ע"ז והא הני ביום הראשון וביום השני וע"כ משני תני קדשוהו בראשון ובשני רב חסדא אמר אותה השנה נתקלקלה:

קטע ז

שם ר' יעקב בר אחא כו' בשם ר' יהודה בן פזי קידשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש קם ר' יוסי עם ריב"פ א"ל אתה שמעת מן אביך הדא מילתא א"ל כן אמר אבא בשם ר' יוחנן אין מדקדקין בעדות החודש ופי' הק"ע אין מדקדקין בעדות החודשלאחר שקידשו ב"ד את החודש אין מקבלין הזמה על העדות וכ"כ הרמב"ם פ"ב:

קטע ח

עוד (שם) ב"ד שראו את ההורג אמרו אם רואין אנו אותו אין אנו מכירין אותו לא היו עורפין דכתיב ועינינו לא ראו מ"מ והרי ראו וב"ד ישראל את ההורג ונ"ל שהוא ט"ס וצ"ל ראוהו ב"ד את ההורג) אית תניי תני יעמדו שנים ויעידו לפניהן. אית תניי תני יעמדו כולם ויעידו במקום אחר ר' יהודה בר פזי בשם ר' זעירה כשם שהם חלוקין כאן כך חלוקין בעדות החודש (פי' כשם שהם חלוקין אם ראו ב"ד את ההורג אם יכולים להיות ב"ד דהיינו אם עד הרואה נעשה דיין ולכך אית תניי תני יעמדו שנים ויעידו לפניהם משום דיכולים להיות דיינים ואית תניי תני יעמדו כולן ויעידו במקום אחר (פי' משום דאין עד הרואה נעשה דיין). וע"כ אמר ריב"פ בשם ר' זעירא כשם שהם חלוקין כאן כך חלוקים בעדות החודש פי' דפליגי ג"כ בעדות החודש אם עד הרואה נעשה דיין וכמו שביארתי לעיל דהירושלמי סובר דעדי החודש כעדי נפשות דמיין ודלא כמו דאמרינן בש"ס דילן (רפ"ג דר"ה דף כ"ו) אפי' תימא ר' עקיבא עד כאן לא קאמר ר"ע התם אלא בד"נ דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזי' דקטל נפשא לא מצי חזי לי' זכותא אבל הכא אפי' ר"ע מודה והירושלמי מדמה עדי החודש לעדי נפשות:

קטע ט

עוד שם בירושלמי ויקום חד ויתיב חד וכתב הק"ע דאמתניתין פריך למה יעמדו שנים ויושיבו שנים מחבריהם לא יושיבו אלא אחד ויעמוד חד ויעיד לפני ג' ואח"כ ישב העד הראשון ויעמוד העד השני ויעיד בפניהם אלא ודאי דפסול לדון כיון דראה גם הוא א"כ

קשי' למה כשר השלישי שגם הוא ראה ופירושו נכון ולא כמו שכתב הפ"מ ודבריו דחוקים אך שצריך לבאר דאמאי אמרינן בכתובות (ד' כ"א) יתיב ר' אבא וקאמר לה להא שמעתא דעד נעשה דיין איתיבי' רב ספרא לר' אבא ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החודש מקודש שאין היחיד נאמן ע"י עצמו ואי ס"ד דעד נעשה דיין למה לי כולי האי ליתבי' בדוכתי' וליקדשי' ופירש"י ליתבי' בדוכתא אחר שהעידו בפנינו א"ל אף לדידי קשי' לי' כו' ואמר להו הנח לעדות החודש דאורייתא וקיום שטרות דרבנן:

וע"כ אמאי לא מקשה בש"ס דילן ג"כ דלמה לי שיעמדו שנים ויקום חד ויתיב חד אך לפי"ז יהיו צריכים להעיד בזה אחר זה והא פליגא בזה רבנן ור' נתן בסנהדרין (ד' ל'). אך הט"א כתב בר"ה (ד' כ"ג) אהא דתנן ומכניסין את הגדול שבהם דמשמע דמהני בעדות החודש אפי' אם העידו בזה אחר זה אעפ"כ אינו מוכרח כל כך וע"כ לא פריך בש"ם דילן וליקום חד וליתיב חד אע"ג דאכתי לא תירץ משום דבדאורייתא אין עד נעשה דיין אבל בירושלמי פריך משום דס"ל דמהני בעדי החודש בזה אחר זה וע"כ פריך וליתיב חד וליקום חד:

וע"כ איפשר לומר דהא דקאמר בירושלמי ר' אימי בשם ריב"פ קידשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין קם ר' יוסי עם ריב"פ א"ל אתה שמעת מן אבוך הדא מילתא א"ל כן אמר אבא בשם ר' יוחנן אין מדקדקין בעדות החודש והוא שאין מדקדקין בעדות החודש פי' שיהיו שניהם מעידין כא' אלא אפי' בזה אחר זה ולא כמו שפי' הק"ע דזהו לענין דאם קידשוהו ואח"כ נמצא העדים זוממין דה"ז מקודש. דהא כבר אמר להך מילתא אלא דאין מדקדקין בעדות החודש שיהיו שניהם מעידים כא' וע"כ קאמר אית תניי תני כו' ופריך אח"כ ויקום חד ויתיב חד פי' דלמה יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם לא יושיבו אלא א' ויעמוד חד ויעיד לפני ג' ואח"כ ישב העד הראשון ומעמיד העד השני ויעיד בפניהם כו' כיון שאין מדקדקין בעדות החודש ויכולים להעיד אפי' בזה אחר זה וע"ז משני שני' היא שאין העד נעשה דיין פי' אע"פ שעד הרואה נעשה דיין אבל עד המעיד אינו נעשה דיין:

ובאמת לשיטת הירושלמי צריך לומר דאין מדקדקין בעדות החודש וכמו שביארתי דמקבלין העדות אפי' בזה אחר זה והוא כמו דאמרינן בר"ה (ד' כ"ד) ת"ר אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר ג' עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטלה אבל מצטרפין לעדות אחרת ופירש"י מצטרפין לעדות אחרת דאחד מהם מצטרף עם עד אחד שאמר כמותו וכתב הט"א וכ"ת מאי קמ"ל פשיטא דמצטרפין לעדות החודש דהא אין דבריו של אחד במקום שנים וי"ל דקמ"ל דלא אמרינן דכיון שהעיד מתחילה

עם הפסול תבטל גם עדותו כדקיי"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולן בטילה וכתב שם ומיהו היא גופא קשה לי הא דאמר במכות (ד' ו') בנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולן בטילה לרבי בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות ואפי' לר"י דאמר התם בד"א בד"נ אבל בד"מ שתיקנו העדות נשאר מ"מ העדו' החודש ודאי לד"נ דמי אפי' לר"י דהא טעמ' דר"י דמחלק בין ד"מ לד"נ אע"ג דכתיב משפט אחד יהי' לכם פי' התוס' משום הא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטיל' אתי לן מהיקישא דג' לשנים ובשנים אם הא' פסול בטל כל העדות ואין כאן אלא ע"א אף בג' כן והא בדיני ממונות אף בשנים אף אם הא' פסול אין העדות הב' בטל לגמרי דהא עד אחד בממון קם לשבועה ולפי"ז עדות החודש וכל העדות דלא שייך בהו שבועה ע"י עד א' דמי לד"נ בהא דפסול א' מבטל כל העדות אפי' לר"י מהיקשא דמה שנים ואכתי תקשה למה הוא ואחר מצטרף לעדות החודש זה הא כבר נתבטל עדותו כשהעיד הפסול וכן הקשה בהא דאמר בספ"ב דנזיר גבי נזירות בא' אומר נזיר ב' וא' אומר נזיר ה' דלב"ש בכת א' עדותן בטלה ובב' כיתות עדותן מתקיימת ולב"ה אפי' בכת אחת עדותן קיימת משום דיש בכלל ה' ב' והשתא לב"ש בב' כיתות אמאי עדותן קיימת הבטל כל העדות מטעמא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול דהא גבי נזירות לא שייך שבועה ע"י עד אחד דדמי לד"נ ועדות כולן בטלה ובפ"ג דב"ב (דף מ"א) תני' ארשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על ב' כיתי עדים שא' אומרת מנה וא' אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה והקשו התוס' בשם ריב"א לב"ש דאמרי בכת א' נחלקו עדותן דהוי עדות מוכחשת אפי' בב' כיתי עדים תיבטל עדותן דה"ל נמצא א' מהם קרוב או פסול ותירצו בשם ר"י דב"ש ס"ל כר"י דאמר בד"א בד"נ אבל בד"מ תתקיים העדות בשאר ותירוץ זה אינו עולה כהוגן בשמעתין גבי עה"ח ובההיא דנזירות כיון דלא שייך בהו שבועה ע"י עד אחד אפי' ר"י מודה דעדותן בטלה דלד"נ דמי עוד תירצו התוספות בפ"ג דסנהדרין כיון דלא ידעינן איזה פסולה ע"כ אינה בטילה גם תירוץ זה אינו עולה בשמעתין דהא לבתר שא' מאלו נצטרף ע"א שיאמר כמותו הא נודע לנו שהפסול הוא אידך ואין דבריו של א' במקום ב' כו' מיהו י"ל בההיא דמה שאמר רבא דהוא ואחר מצטרפין לעדות ר"ח לאו שיאמר האחר כמותו לגמרי דא"כ הי' הפסול מבטל עדותו לגמרי כיון דנודע מי הוא הפסול אלא מיירי בבא ואמר גבוה ב' מרדעות דזה ראוי להצטרף עם האומר ג' ועם האומר ה' דכ"ש טעו אינשי אלא דאינהו בהדי הדדי א"א לצרפינהו דבין ג' לה' לא טעו וזה האחר ראוי להצטרף בין עם זה בין עם זה ואכתי לא נודע מי הוא הפסול:

רק שכתב מ"מ גם על תירוץ זה קשה לי דכיון דהא דפסול א' מבטל עדות כולן מהיקשא דג' לב' כי לא נודע הפסול מה בכך הא בכה"ג עדותן בטילה כדאמר הכא באחד אומר ג' ואחד אומר חמשה:

והנה בספרי אבי הנחל (דרוש כ"ו) ביארתי דאיפשר לומר דהטעם דהא דאמרינן נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטילה היינו בקרוב או פסול ממש אבל בלאו"ה לא אמרינן כיון שבטל מקצתו מתבטל כולו וכמו שכתב הש"א חוה"מ ברמ"א (ס' נ"ב) וזה לשונו וכן אם היו כתובים בשטר ב' או ג' דברים ונתבטל השטר לדברי ר"י השאר לא נתבטל וכן כתב המ"ל ברמב"ם (פ"ד מה' עדות ה' ד') אהא דנמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטילה וכתב נסתפקתי במי שאינו פסול לכל העולם אלא לאיש א' וכגון בהא דאמרינן בכתובות (ד' ד') נמי לאורעי סהדי והעיד עם עדים אחרים אי אמרינן בזה דבטלה כל העדות:

ולפי"ז ניחא דאם לא נודע הפסול א"כ כיון דקיי"ן כרב הונא בשבועות (ד' מ"ז) זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה א"כ כל א' מהעדות הוו כשירים אלא דלאותה עדות נתבטלה מחמת דמכחישין זה את זה ע"כ לא אמרינן דכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה (אך שם בשבועות משני רבא אליב' דרב חסדא דהוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ר"ח דהוי תרי וחד ואין דבריו של א' במקום שנים א"כ אכתי הקשה אמאי לא הוי עדותשבטלה מקצתה בטלה כולה ולרב חסדא צריך לומר דבעדות החודש לא בעינן שיעידו כא' וכמו שאבאר לשיטת הירושלמי):

וכל זה הוא לשיטת הש"ס דילן אבל לשיטת הירושלמי שביארתי שם דאפי' נתבטל מחמת דבר אחר נמי אמרינן כיון שבטלה מקצת' בטלה כולה וכמו דאיתא בירושלמי (פ' א' דכתובות ה"ה) הי' כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון מכרה בטל ושל כולן מכרה קיים וקאמר שם עד כדון כשמכרה שהם בארבע שטרות מכרה להם בשטר א' הפלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון כתב לשני בני אדם כא' והיו העדים כשירים לזה כו' עיי"ש. וא"כ מוכח מהירושלמי דאפי' נתבטל מכח גוף הענין מחמת קרוב או פסול נמי נתבטל הכל. (וע"כ לא הביאו הפוסקי' לזה הירושלמי) וכן הבאתי שם הרבה ראיות מהירושלמי דס"ל דאפי' נתבטל מחמת דבר אחר נמי אמרינן כיון שבטלה מקצתה בטלה כולה וא"כ צריך ליישב הברייתא דר"ה (ד' כ"ד) דא' אומר גבוה ב' מרדעות כו' עדותן בטילה אבל מצטרפין לעדות אחרת דאמאי לא אמרינן דכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה דהא לשיטת הירושלמי אפי' לא נודע מי

הוא הפסול נמי בטלה כולה אלא ודאי דצריך לומר שלא העידו ביחד דלעדות החודש אין צריך שיעידו ביחד

והשתא ניחא דהא דקאמר כן אמר אבא בשם ר' יוחנן אין מדקדקין בעדות החודש היינו שא"צ שיעידו כא' וע"כ מקשה אח"כ וליקום חד וליתיב חד (דהא לשיטת הירושלמי צריך ליישב הברייתא דמצטרפין לעדות אחרת דהיינו שלא העידו ביחד):

וע"כ בכתובות (ד' כ"א) דאמרינן התם א"ר הונא ג' שישבו לקיים השטר שנים מכירים חתימת ידי העדים וא' אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם כו' ש"מ עד נעשה דיין ועל זה אמרינן יתיב ר' אבא וקאמר להא שמעתא דעד נעשה דיין איתיביה רב ספרא לר' אבא ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש החודש ואי ס"ד דעד נעשה דיין למה לי כולי האי ליתבו בדוכתי' וליקדשי' ולא פריך וליקום חד וליתיב חד כמו דמקשה הירושלמי הוא משום דזה שמקשה הוא על רב הונא דאמר עד נעשה דיין ולרב הונא לא צריך לאוקמי הברייתא דאבל מצטרפין לעדות אחרת בשלא העידו ביחד אלא דאפילו העידו ביחד אפ"ה לא אמרינן דכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה דכיון דלא נודע מי הוא הפסול כמו שתירץ הש"א וכיון דלא נודע מי הוא הפסול א"כ לרב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה א"כ כיון דכל חד מינייהו לחודי' כשר א"כ הוי כמו שנתבטל לא על ידי קרוב או פסול ועל כן לא אמרינן כיון שבטלה מקצתה בטלה כולה כמו שביארתי ועוד דלרב הונא איפשר לפרש הברייתא כמו דאיתא בשבועות (ד' מ"ח) ומצטרפין לעשות אחרת מאי לאו לעדות ממון ופירש"י דכל אחד מהם כשר להעיד עם אחר בעדות ממון ואפי' שידענו שא' פסול וקשיא לרב חסדא וא"כ לא מיירי לעדות ר"ח. אך אפי' לפירוש רש"י שפירש בר"ה (ד' כד) אחד מהם מצטרף עם אחר שיאמר כמותו וכמו שכתב הש"א דאפי' לרב הונא ניחא ליה לפרש דמצטרפין לעדות אחרת דהיינו לעדות החודש. אעפ"כ ניחא לרב הונא דמיירי אם העידו יחד ואעפ"כ לא אמרינן דכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה ואם כן בעדות החודש נמי איפשר דצריכין להעיד ביחד וע"כ לא פריך ליקום חד וליתיב חד כמו דמקשה הירושלמי ודו"ק:

עוד נרא' לי דהא דפריך ליקום חד וליתיב חד קאי אדלעיל דאמר תחילה קידשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש כו' וע"כ פריך דליקום וליתיב חד ואף דאין העד נעשה דיין. אך הטעם דאין העד נעשה דיין כתבו התוספות בב"ק (דף צ') דטעם דאין עד נעשה דיין יש מפרשים משום דה"ל עדות כאי אתה יכול להזימה דכיון שהוא עצמו עד ודיין לא יקבל הזמה על עצמו ועל טעם זה הקשה לה רבי יהודה דאורלאייניש דאלא מעתה

עדים הקרובים לדיינים לא יעידו בפניהם דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה אלא ע"כ יכולים להזימה בב"ד אסר ה"נ בני הזמה נינהו בב"ד אחר:

וכל זה הוא לשיטת התוספות לש"ס דילן דיכולים העדים להיות קרובים לדיינים אבל לשיטת הירושלמי צריך שלא יהיו העדים קרובים לדיינים וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ג דסנהדרין ה"ב) ומניין שלא יהיו העדים קרובי' זה לזה הגע עצמך שאם הוזמו לא מפיהן היו נהרגין והוא ט"ס וצ"ל) כלום נהרג עד שיוזם חבירו ומניין שלא יהיו העדים קרובים של דיינים הגע עצמך שאם הוזם אחד מהם כו' לא מפיהם היו נהרגין (כצ"ל) א"כ לשיטת הירושלמי לא יהיו העדים קרובים לדיינים משום שלא יוכלו להזימם (אך לשיטת הש"ס דילן אינו מוכרח שלא יהיו העדים קרובים לדיינים דהא טעמו של הירושלמי שלא יהיו העדים קרובין זה לזה הוא משום דאם הוזם לא היה נהרג עד שיוזם חבירו והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (דף כ"ח) אשכחן בנים להדדי בנים לעלמא מנלן אמר רמי בר חמא סברא הוא כדתני' אין העדים נעשים זוממין עד שיוזמו שניהם ואי ס"ד בנים לעלמא כשירין נמצא עד זומם היה נהרג בעדות אחיו א"ל רבא ולטעמיך הא דתנן שלשה אחין וא' מצטרף עמהן הרי חשיב עדות והן עדות אחת להזמה נמצא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו אלא הזמה מעלמא קא אתי הכא נמי הזמה מעלמא קא אתי ואם כן איפשר לומר דהירושלמי לשיטתו דפסיל נמי דיינים קרובין לעדים מטעם שלא יקבלו הזמה אבל לשיטה הש"ס דילן איפשר לומר דלא מיפסלי מטעם זה וכמו שכתבו התוס' דאיפשר להזימם בב"ד אחר)

עכ"פ לשיטת הירושלמי הא דאין עד נפשה דיין הוא מטעם שאינו ראוי להזימם דהא פוסל אפי' עדים קרובים לדיינים מטעם הזמה א"כ מכש"כ דאין עד עצמו נעשה דיין ואם כן כיון דאמר תחילה שאם קידשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש וכן פירשו הא דאמר אחר כך אין מדקדקין בעדות החודש וא"כ לכאורה כיון שאפילו אם הזימום אף עפ"כ מקודש א"כ איפשר לומר דעד נעשה דיין דהא כל הטעם לשיטת הירושלמי דאין עד נעשה דיין הוא משום הזמה וע"כ פריך וליקום חד וליתיב חד ויהיה עד נעשה דיין וע"ז אומר שזו היא שאין עד נעשה דיין דאף על פי דאם נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש אעפ"כ בעינן שיהא ראוי להזמה וע"כ אין העד נעשה דיין ודו"ק:

פרק ד

הלכה ז

קטע ג

שם (ה"ז) אלהות עולין לו לשם מלכיות דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר אינן עולין לו אלהות ומלכיות עולין לו משום שנים דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינן עולין לו (ונראה לי שתחילה צריך לגרוס אלהות עולין לו לשם מלכיות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינן עולין לו וע"כ פליגי אח"כ אלהות ומלכיות עולין לו משום שנים דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אין עולין לו ועיקר הרבותא הוא משום ר' יוסי דס"ל דאלקות ומלכיות עולין לו משום שנים דלר' יהודה ליכא חידוש דכיון דסובר דאלקות אינו עולה לו משום מלכיות בודאי דאלקות ומלכיות אינו עולה לו משום שנים. זמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו עולין לו משום שנים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינן עולין ר' זעירא בעי בי' ובדבתרי' פליגין או ביה לגרמי' פליגין מן מה דתני הכל מודים במלך אלהים על גוים שהוא אחד הדא אמרה ביה ובדבתריה פליגין. והנה הק"ע פי' מי אמרינן ביה ובדבתריה פליגין. מי אמרינן דפליגי אם אמר גם סיפא דקרא מלך על כל הארץ אלהים. וסובר ר' יוסי דכולה קרא אינו עולה אלא לאחד או דילמא רבי' לבדו פליגי וסובר ר' יוסי כיון דנאמר אלקים ומלכות לא חשבינן לשנים אבל כי מלך כו' כפירש"י שם לכ"ע לשנים נחשב וע"ז אומר מן מה דהני הכל מודים במלך אלהים על גוים שהוא אחד שמעינן דמלכות ואלקות שהפסוק אינו נחשב אלא לאחד לכ"ע. ולא פליגי אלא בב' מלכיות שבפסוק אחד ש"מ דבי' ובדבתרי פליגין דהיינו שתי מלכיות שבפסוק א' והנה פירושו דחוק:

והנה לפי מה שביארתי (והגהתי תחילה בכדי להשוות קצת עם הבבלי) צ"ל זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו עולין לו משום שנים דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינן עולין דר' יהודה אזיל לטעמיה דס"ל דאלקות אינו עולה לו משום מלכות:

והנה בש"ס דילן בר"ה (ד' ל"ב) איתא זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו זמרו כי מלך כל הארץ אלהים שתים דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אחת ובירושלמי איתא זמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו עולין לו משום שנים ואינו מביא הפסוק האחר כי מלך כל הארץ אלהים. והוא משום דהש"ס דילן סובר דלא פליגי כלל ר' יוסי ור' יהודה אם אלקות עולה לו משום מלכות ולא פליגי אלא בשמע ישראל כו' ה' אחד מלכות דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר אינה מלכות וידעת היום והשבות כו' אין עוד כו' אבל לא פליגי כלל אם אלקות עולין לו משום מלכות ואלקות ודאי דאינו עולה לו משום מלכות וע"כ מביא הש"ס דילן הפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה הב' פסוקים זמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו כי מלך

כל הארץ אלהים שתים דברי ר' יוסי ור' יהודה אומר אחת שהוא משום דס"ל דזמרו למלכנו אינו עולה משום מלכות:

אבל לשיטת הירושלמי דפליגי תחילה ר' יוסי ור' יהודה אם אלקות עולה לו משום מלכות ע"כ אינו מביא רק פסוק א' זמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו דר' יוסי ס"ל (לפי הגהתי) דעולה לו משום שנים משום דאלקות נמי עולה לשם מלכות ור' יהודה (לפי גרסתי) אומר דאינו עולה והוא משום דאזיל לטעמיה דאלקות אינו עולה לו משום מלכות:

וע"ז אומר ר' זירא בעי בי' ובדבתריה פליגין או ביה לגרמי' פליגין והוא דמיבעי' ליה לר' זירא אם הא דאמר ר' יהודה (לפי גרסתי) אינן עולין היינו שאלקות אינו עולה לשם מלכיות והיינו דביה פליגין אבל במלכיות לא פליג ר' יהודה דודאי עולה משום מלכות או דילמא ביה ובדבתרי' פליגין דהיינו שפליג ר' יהודה אפילו על מלכות נמי שאינו עולה כלל והענין הוא משום דהי' קשה לר' זירא דלמאי פליגי בזמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו. הא ממינא ידעינן מפלוגתא קמייתא דלר' יוסי אלקים עולה לשם מלכות ועם המלכות עולה לשנים. ור' יהודה ס"ל דאלהים אינו עולה לשם מלכות ואמאי פליגי בזמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו. וע"כ מספקא ליה דילמא ביה ובדבתריה פליגין דהיינו שאינו עולה כלל משום שאומר מלכנו וכפרש"י וע"כ פשיט מן מה דתני הכל מודים במלך אלהים על גוים שהוא א' והוא משום דהם סמוכים זה לזה מלך אלקים ע"כ אינו עולה רק לאחת וע"כ מדייק דלמאי אמר הכל מודים הי' לו לומר ומודה ר' יוסי דמלך אלהים על גוים דאינו עולה רק לאחת אלא דקאמר הכל מודים אפי' לר' יהודה ג"כ דה"א שאינו עולה כלל כיון דלא כתיב מלך סתם רק מלך אלהים על גוים וא"כ ה"א דר' יהודה פליג ע"ז כמו דפליג אזמרו למלכנו. וע"כ קמ"ל כיון דקאמר מלך אלהים על גוים הוי כמו שאומר שמלך על כל הגוים וא"כ הוי כמו מלך סתם וא"כ מוכח מזה דבי' ובדבתריה פליגין שר"י פליג אף על זמרו למלכנו זמרו דאינו עולה לשם מלכות מחמת שאומר זמרו למלכנו זמרו וכפרש"י שם:

וע"כ בש"ס דילן (דף ל"ב) אומר ושוין במלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו שהוא אחת משום דהש"ס דילן סובר דלא פליגי כלל אם אלהים עולה לשם. וע"כ מפרש הברייתא דשוין שמלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו שהוא אחת וכמו שפירש"י דלא מנינן ישב על כסא קדשו בלשון מלכות אבל הירושלמי גרס הכל מודים במלך אלהים על גוים שהוא אחד פי' דלא הוי שתים משום דר' יוסי סובר דאלקות עולה לשם מלכות. ע"ז אומר כיון דכתיב מלך אלהים וסמוכים זה לזה ע"כ לא הוי רק א' ואינו

מסיים הקרא אלהים ישב על כסא קדשו דהכל מודים דקאי על מלך אלהים על גוים ואיפשר דאלהים ישב על כסא קדשו לר' יוסי דסובר דאלהים עולה משום מלכות היו שנים משום דכתיב אלהים ישב על כסא כו' ואלהים עולה משום מלכות משא"כ לשיטת הש"ס דילן דלא פליגי כלל בזה אם אלהים עולה לשם מלכות וע"כ אומר ושוין במלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו דלא הוי אלא אחת דלא מנינן ישב על כסא קדשו בלשון מלכות כמו שפירש"י ודו"ק: